

Προέλευση

Δεν μπορούμε να είμαστε ακριβείς για τη προέλευση της κρητικής λύρας. Υπάρχουν τρεις εκδοχές για το πώς πρωτοεμφανίστηκε η κρητική λύρα:

Α) Η κρητική λύρα προέρχεται από τη βυζαντινή λύρα, η οποία εισήχθη από την Κωνσταντινούπολη, όταν η Κρήτη ανακαταλήφθηκε από τη Βυζαντινή αυτοκρατορία έπειτα από αραβική κατοχή, με στρατιωτική επέμβαση του Νικηφόρου Φωκά.

Β) Η λύρα εισήχθη στο νησί από τα Δωδεκάνησα, αρχίζοντας να διαδίδεται από τη Σητεία που, ευρισκόμενη στο ανατολικό άκρο της Κρήτης, ήταν γειτονική με τα νησιά Κάσο και Κάρπαθο.

Γ) Η λύρα εισήχθη στο νησί από τους Άραβες κατακτητές κατά τον 9^ο-10^ο αιώνα και φαίνεται να είναι μια παραλλαγή του αραβικού ρεμπάμπ, με πέντε χορδές και ξύλινη.

Παρ' ολ' αυτά, είναι σίγουρο πως τα πρώτα έγχορδα εμφανίζονται στην αρχαία Ελλάδα (ελληνική λύρα) που παιζόταν με τα νύχια, αλλά και στη κεντρική Ασία (έμοιαζαν πολύ με το σημερινό Μορίν Χουρ και το Καζακστανικό Κόμπιζ) που έφεραν δοξάρι από αλογοουρά.

Η λύρα κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας

Ήδη το 1746 έχουμε την πρώτη αναφορά που συνδέει τη λύρα με την Κρήτη, θεωρώντας την κατ' εξοχήν κρητικό μουσικό όργανο: ο Άγγλος περιηγητής M. Porter ταξιδεύοντας στην Κωνσταντινούπολη βρίσκει ότι οι Έλληνες «τραγουδούν αδιάκοπα και χορεύουν. Παντού βλέπεις κρητικές λύρες και του Πανός τη σύριγγα που αποτελείται από επτά άνισους αυλούς...».

Τα όργανα αυτά παιζόνταν μόνο από Έλληνες. Οι Τούρκοι, αντίθετα, «αποφεύγουν τους χορούς και δε συμπαθούν τη μουσική: Όταν είναι υποχρεωμένοι να ζουν ανάμεσα σε Έλληνες ναυτικούς τους βλέπουν πάνω σε καράβι ή στη στεριά να χορεύουν με μουσική ή χωρίς όργανα κι εκείνοι κάθονται παράμερα».

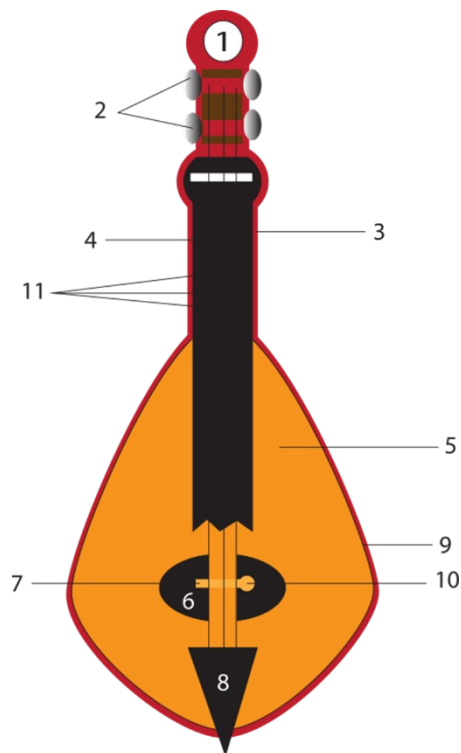
Τα μέρη της

Μια κρητική λύρα αποτελείται από:

1. Τη Κεφαλή
2. Τα στριφτάρια
3. Το Χέρι (ή Μπράτσο ή Λαιμός)
4. Τη γλώσσα/γραβάτα
5. Το καπάκι
6. Τα μάτια
7. Τον (κάτω) καβαλάρη
8. Τον χορδοδέτη
9. Το καυκί
10. Τη ψυχή
11. Τις χορδές

Λειτουργίες του κάθε οργάνου (κατά σειρά):

1. Κλειδοκράτορας
2. Κλειδιά (σήμερα μηχανικά)
3. Ράχη, σημείο ανάπαυσης του αντίχειρα
4. Ταστιέρα
5. Ηχείο
6. Οπές ηχείου (ονομάζονται «αυτιά» στο βιολί)
7. καβαλάρη, γέφυρα
8. Χορδοστάτης (σημείο εκκίνησης ή «αγκυροβόλησης» των χορδών)
9. κυρίως σώμα (ηχείο)
10. ψυχή (εσωτερικό εξάρτημα του οργάνου)
11. Χορδή

Πώς παίζεται;

Μία Κρητική λύρα παίζεται χρησιμοποιώντας ένα δοξάρι. Το δοξάρι αποτελείται από ένα ραβδί και μια κορδέλα (από τρίχα αρσενικού αλόγου, μήκους 45-60 εκατοστών), η οποία τεντώνεται μεταξύ των άκρων του ραβδιού.

Η Κρητική λύρα παίζεται με τον λυράρη είτε καθισμένο είτε όρθιο. Στηρίζεται στα πόδια του λυράρη. Το δοξάρι κρατιέται στο ένα χέρι και με το άλλο πιέζονται οι νότες. Παρόλο που στο βιολί, την βιόλα και τα λουπά βιολοειδή έγχορδα πιέζονται οι νότες με την ψίχα των δαχτύλων για να ακουστεί η νότα, στην Κρητική, οι νότες παίζονται πιέζοντας το νύχι στην ταστιέρα, δίπλα από τις χορδές.

Διάφορα είδη κρητικής λύρας

- **Λυράκι**

Το λυράκι, ήταν ένα μικρό μοντέλο λύρας, που χρησιμοποιούνταν αποκλειστικά για συνοδεία στους Κρητικούς χορούς. Παρόλο που είχε μικρές διαστάσεις και χωρίς μεγάλο βάθος σκάφη, είχε δυνατό, οξύ και διαπεραστικό ήχο. Σε αυτόν τον τύπο εμφανίστηκε για πρώτη φορά ο χορδοστάτης (χτένι ή κορδοδέτης), η γλώσσα (ταστιέρα) και ο μακρόστενος

λαιμός, ευκολύνοντας τον μουσικό στη δακτυλοθεσία, αλλά και τη μετακίνηση του χεριού του σε χαμηλότερες θέσεις για τους υψηλότερους φθόγγους.

- **Βροντόλυρα**

Η βροντόλυρα, έδινε πολύ βαθύ και ισχυρό ήχο, χάρη στην πιο πλατιά και βαθιά σκάφη της. Το κούρδισμά της ήταν χαμηλότερο από του λυρακιού, βοηθώντας έτσι τους τραγουδιστές σε μεγάλες και πολύωρες ερμηνείες.

- **Βιολόλυρα**

Η Βιολόλυρα, ήταν μια "απομίμηση" του βιολιού, που δημιουργήθηκε προκειμένου η λύρα να διατηρήσει τον ήχο και τις τεχνικές δυνατότητες του βιολιού. Διέθετε ταστιέρα όμοια με του βιολιού και τα κλειδιά, τα οποία ήταν ξύλινα, ήταν τοποθετημένα δεξιά και αριστερά της κεφαλής, όπως στο βιολί.

- **Σύγχρονη κοινή λύρα ("Σταγάκη")**

Η σύγχρονη κοινή λύρα είναι η πιο δημοφιλής στη Κρήτη σήμερα. Αξιοσημείωτο είναι ότι προέκυψε από συνδυασμό του βιολιού με το λυράκι.

- **Τετράχορδη λύρα**

Αυτό το είδος είναι μια παραλλαγή της κρητικής λύρας, με τέσσερις χορδές.

- **Καμπανόλυρα**

Το 1984, ο Νικόλας Αλεφαντινός δημιούργησε την Καμπανόλυρα, η οποία έχει το σχήμα της καμπάνας, εξού και η ονομασία της, η οποία προέρχεται επίσης από την φράση "το όργανο είναι καμπάνα", η οποία δείχνει ότι η λύρα έχει καθαρή "φωνή".

- **Λύρα με συμπαθητικές χορδές**

Το 1990, ο ιρλανδικής καταγωγής Ρος Ντέιλι σχεδίασε ένα νέο είδος κρητικής λύρας που ενσωματώνει στοιχεία από το λυράκι και το ινδικό Σαράγκι. Το αποτέλεσμα ήταν μια λύρα με τρεις χορδές εκτέλεσης και 18 συμπαθητικές (βοηθητικές), που συνηχούν σε ινδικής κοπής γέφυρες Jawari.

Νικηφόρος Βαβουράκης Β΄3

Πηγές:

<https://rethemnos.gr/kritiki-lira-i-istoria-tis/>

<https://el.wikipedia.org/wiki/>

<http://www.cretanlyra.gr/index.php/%CF%84%CE%BF-%CF%8C%CF%81%CE%B3%CE%B1%CE%BD%CE%BF/%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CE%B4%CF%81%CE%BF%CE%BC%CE%AE/87-%CF%84%CE%BF->

[%CF%8C%CF%81%CE%B3%CE%B1%CE%BD%CE%BF/%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CE%B4%CF%81%CE%BF%CE%BC%CE%AE/88-%CE%B7-%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%BF-%CE%B2%CF%85%CE%B6%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B9%CE%BD%CE%AE-%CE%BB%CF%8D%CF%81%CE%B1](#)

